

Nordisk Papirhistorisk Tidsskrift

2-3/91

Årgang 19, 1991, nr 2-3.
Udgivet af Nordisk Papirhistorisk Forening.

INDHOLD:

- 3 Jan Olof Rudén: Pappersformerne i Lessebo.
20 Protokoll fört vid föreningsstämma i Ösjöfors
den 15 juni 1991. Vid protokollet:
Birgitta af Forselles.
22 Jan Olof Rudén: Förvaltningsberättelse, 1989-91.
24 Stadger för Föreningen Nordiska Pappershistoriker.
28 Anne Vilsbøll: Afslutning af Kinarapporten.
33 Lund Universitet, Bok- och bibliotekshistoria.
Meddelande 1991:3.

anne Vilsbøll

bamboo. Two lions. Playing
ball. Harvest. Paper. Makes
life. More beautiful. Beauty.
Harmony. Does she still re-
move her jade hairpins. In the
shadow. Foreign devils. They
open up. They close. They
exclude. Joint ventures. They
nese society. Changes. Repara-
tion. Beauty. Harmony. For
tourists only. He burnt their
books. He is still there. In
today's Forbidden City. No
social change. Floating. Re-
dynasty. Beauty. Only change of
Fake materials. Exchange. Out-
structuring. Exchange. Asso-
ciation. Co-operation. Out-
put. Input. Foreign trade.
Coal. Oil. Steel. Rolled steel.
Nonferrous metal. Cement.
Chemical fertilizer. Pesticide.
Electricity. Power generating

*ex track
nddrag:*

Årgang 19, 1991, nr. 2 - 3.
Udgivet af Nordisk Papirhistorisk Forening.
Formand Jan Olof Rudén, S:t Eriksgatan 130 C
S-113 43 Stockholm. Telefon 08 33 83 69.

Medlemskontakt: Kasserer Per Nordenson,
Fridebergsvägen 20, S-151 48, Södertälje.
Postgirokonto S - 85 60 71 - 6.

Redaktør, Hans Peder Pedersen.
Gl. Skovlundevej 4, 2740 Skovlunde DK.
Telefon 42 91 57 39 (privat) eller
33 12 68 60 lokal 5040 (Konservatorskolen).

H U S K !

Fra 1. januar, 1992 er der sket redaktørskifte:

Redaktør, Ulrika HÅdén.

Strandsvejan

Gästa 7373

860 20 Njurunda

Sverige.

Pappersformarna i Lessebo

AV JAN OLOF RUDÉN

Varför tala om pappersformarna i Lessebo?

Pappersformar brukar man väl inte behandla i den pappershistoriska litteraturen. Det är pappren man brukar uppehålla sig vid och kanske i synnerhet vattenmärkena i pappren, de som kan berätta om bruket och dess verksamhet - om man nu rätt kan tolka dem. Men pappersformarna? Jag känner till endast ett arbete som mer ingående behandlar pappersformar och det är Edo Loebers *Paper mould and mouldmaker*, Amsterdam 1982. Men inte heller detta arbete ger svar på alla frågor. Det är tydligen så att ämnet inte är uttömt.

Att pappersformar från tidigare århundraden i europeisk handpapperstillverkning inte blir föremål för forskning är inte så underligt - de har helt enkelt försvunnit. Det är endast det papper som framställdes på dem som finns i behåll. Men från vårt eget århundrade finns pappersformar i behåll. Om sådana undersöks kan de kanske kasta ljus även över praxis under de föregående århundradena. Därför har jag tagit mig före att inventera de pappersformar som finns i behåll i Sverige. Resultatet har jag redovisat i NPH-Nytt 4/1988 och NPHT 1/1990. Jag är övertygad om att det finns pappersformar på liknande ställen även i våra grannländer.

Lessebo har ett stort antal pappersformar i behåll: det är minst 75 formpar och ca 111 enskilda formar. Därmed är det den största samlingen av formar i Sverige som jag kunnat granska. De i Tumba är tyvärr inte tillgängliga för utomstående.

Lessebo bruk har tillverkat papper för hand sedan början av 1700-talet. Idag är Lessebo och Grycksbo de enda kommersiellt verksamma handpappersbruken i Sverige.

De formar som finns i en speciellt inredd kammare i kyp-rummet bjuder på både historiskt material och på sådant som är i dagligt bruk. De formar som är bevarande härrör alla från 1900-talet. Detta beror dels på att formarna förslets och kasserades - man räknar ju överslagsmässigt med att ett formpar förslets under en ett-årsperiod om det var i ständigt bruk. Om det användes mer sällan höll det naturligtvis längre, men inte obegränsat länge.

Det finns ytterligare en anledning till att det inte finns några formar från tidigare århundraden i behåll i Lessebo. Det var nämligen en brand som ödelade det gamla bruket år 1898.

Under orostider kunde dessutom pappersformor användas till andra ändamål än de var avsedda för: så smältes metallen i formarna ned till gevärskulor under första världskriget. Man får väl antaga att detta drabbade i första hand utjänta formar. Men orostider kunde i sin tur skapa nya produkter: filterpapper till gasmasker var en sådan. Formor avsedda för filterpapper känns lätt igen eftersom de är helt kvadratiska. Det finns några sådana i Lessebo (fack 9B nr 47, fack 10B nr 48 och 49). Sådana formar är emellertid mer allmänna i Grycksbo.

Fig. 1:

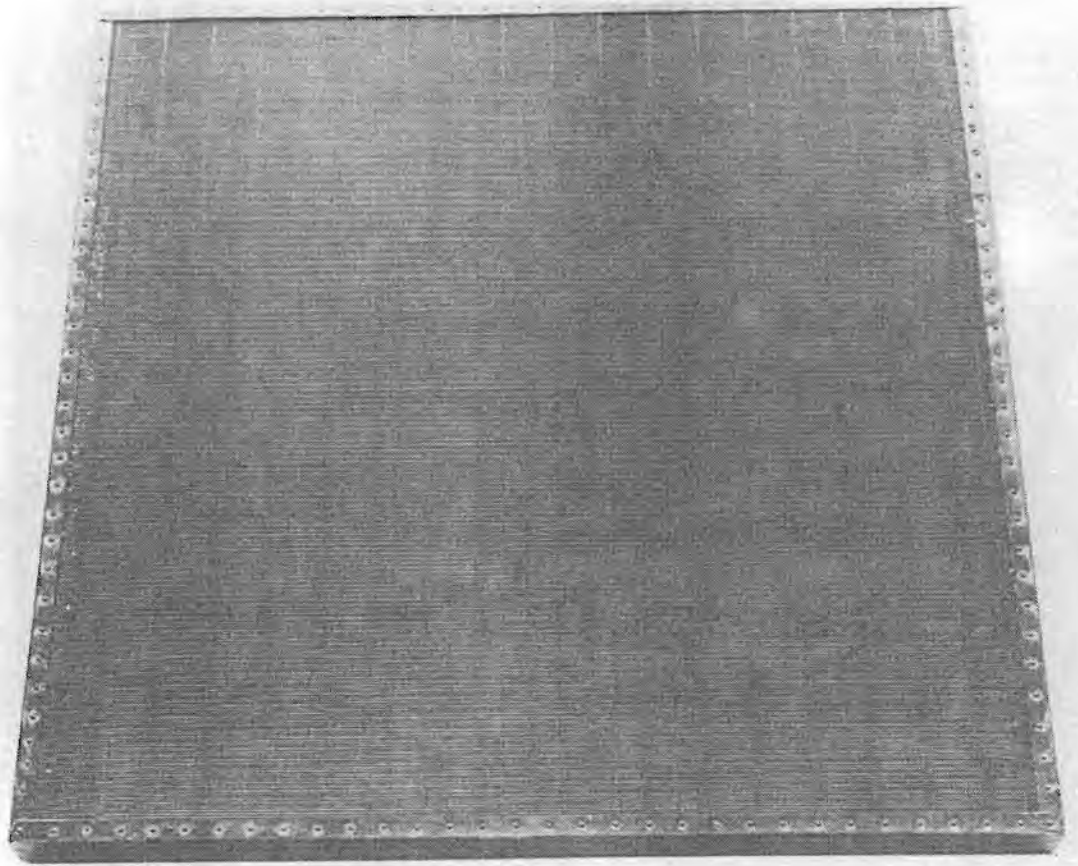

Fig. 1: Formor avsedda för filterpapper känns lätt igen eftersom de är helt kvadratiska.

Lessebo- och Klippanformar

Vad finns det då för formar bevarade vid Lessebo? Jo det är huvudsakligen formar som härrör från Lessebo och Klippan. Att det finns formar från Klippan beror på den nära samhörigheten mellan dessa bruk. Klippan-formarna måste emellertid ha legat oanvända en längre tid. De "återupptäcktes" i mitten av 1980-talet i "det gamla huset", det som nu är tvätt. I det huset fanns tidigare Lessebos formverkstad, torkvind och tryckeri.

Det förefaller inte som om de 6 formar som har trådmärket Klippan har tillverkats vid Lessebo - ett par har bevisligen tillverkats i England - möjligen har trådmärkena tillverkats på Lessebo. Det mest sannolika är väl att Lessebo tillverkat handgjort papper åt Klippan, som inte haft sådan produktion sedan mitten av 1800-talet.

Åtminstone en Klippanform (eller dess trådmärke) är helt ny. Vattenmärket 100 JAHRE MÜHLBACH 1879-1979 tyder på tillverkning för en 12 år sedan.

Det vanligaste trådmärkesmotivet på dessa Klippanformar
Fig. 2: är brukets varumärke, den krönte Skåne-gripen.

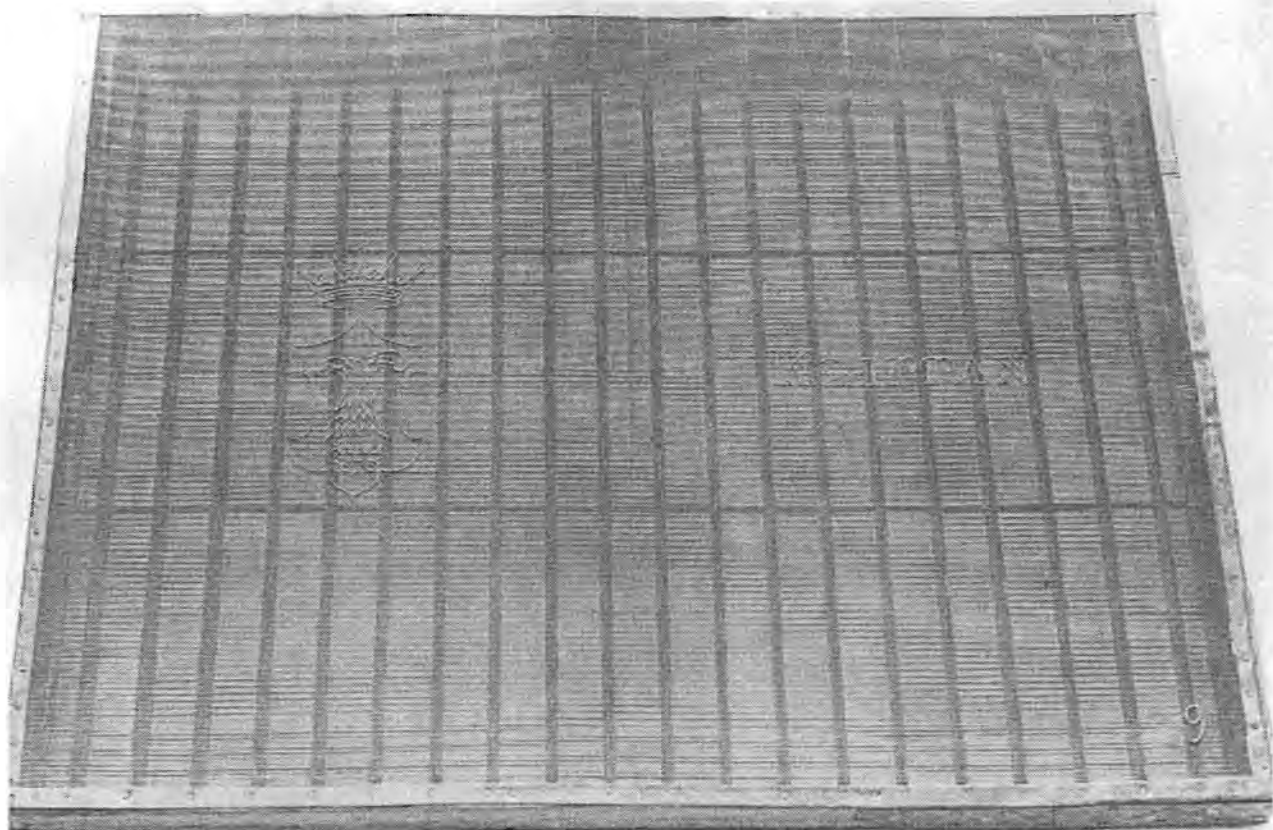

Fig. 2: Det vanligaste trådmärkesmotiv på dessa Klippanformar är brukets varumärke, den krönte Skånegripen.

Av de övriga formarna i Lessebo har ca 66 formar (huvudsakligen form-par) trådmärken där ordet Lessebo eller initialerna LB förekommer. Övriga 110 formar eller formpar saknar i vattenmärket hänvisning till Lessebo (resp. Klippan). På somliga formar finns dock spår av tidigare trådmärke, som innehållit namnet Lessebo.

Vilka har då beställt handgjort papper från Lessebo? Hur går det till idag om man vill beställa? Om vi tar den senare frågan först: kunden tar kontakt med handbrukets föreståndare Elsmari Johansson. Naturligtvis vill kunden ha ett vattenmärke i pappret. Han har säkert ett förslag som kanske måste modifieras för att kunna realiseras. Ett trådmärke tillverkas av en hantverkare i kommunen och fästes vid en form som redan finns vid Lessebo. Det kan vara en form vars trådmärke man tagit bort därför att detta papper inte efterfrågas längre. I kundens pris ingår 1000 ark med eget vattenmärke. Ett eget papper kostar idag mellan 5.000 och 8.000 kr. Om man vill ha fler ark betalar man enbart för dessa naturligtvis. Det är f.n. ca tio beställningar per år som Lessebo får. Det finns kapacitet för fler.

Beställare av Lessebopapper

Vilka har då beställt handgjort papper från Lessebo? Frågan kan besvaras på ett sätt, nämligen de som hade råd. Och de som hade råd var uppenbarligen inte privatpersoner att döma av de namn och motiv som förekommer i trådmärkena på formarna. Där förekommer huvudsakligen firmanamn.

Fig. 3:

En kundkategori är sådana som önskat vattenmärkt papper ur säkerhetssynpunkt. Det är fråga om papper för växelblanketter, obligationer och liknande. Bland banker återfinns Skånes enskilda bank (fack 8c nr 95), Sundsvalls enskilda bank (10a:24), AB Jämtlands folkbank (11a:86), AB Skånska Handelsbanken (11b:125), Göteborgs Enskilda bank (11b:127),

Helsinglands enskilda bank (11b:132), Skandinaviska banken (1984) (7b:77).

Beställt har även svenska staten 1907 resp 1908 .

Just nämnda formar har trådmärken som hör till både de äldsta och de yngsta i Lessebo (1902 resp 1984).

Formarna för växelblanketter har ofta formytan uppdelad i flera fält med hjälp av rivtrådar.

Fig. 3: AB Jämtlands folkbank. (11a:86).

- Även utländska beställare finns i några fall: ett värdepapper med Vm REPUBLICA ARGENTINA/LEY DE SELLOS (8b:113), ett med Vm Parsifal, Aecht handgeschöpft Buetten
- Fig. 4: - CHL (11a), ett med Vm Olavslejon/monogram/FORMPA-PIR (11a:107), ett med Vm Le Ripolin Amsterdam Paris
- Fig. 5: London (11a:150), ett med Vm Drammens privatbanker A/S Drammens privatbank 1867 Drammens og Oplands Kreditbank 1874 (11a:105), ett med Vm A/S Carl Nordstrand København - Lessebo 1966 (6b:112), ett med Vm Römerturm/torn/Handgeschöpft <Poensgen & Meyer?>, även detta från
- Fig. 6: 1966, ett med Vm Cuve ELCO - Pappersmakare - SKF (5b:76).

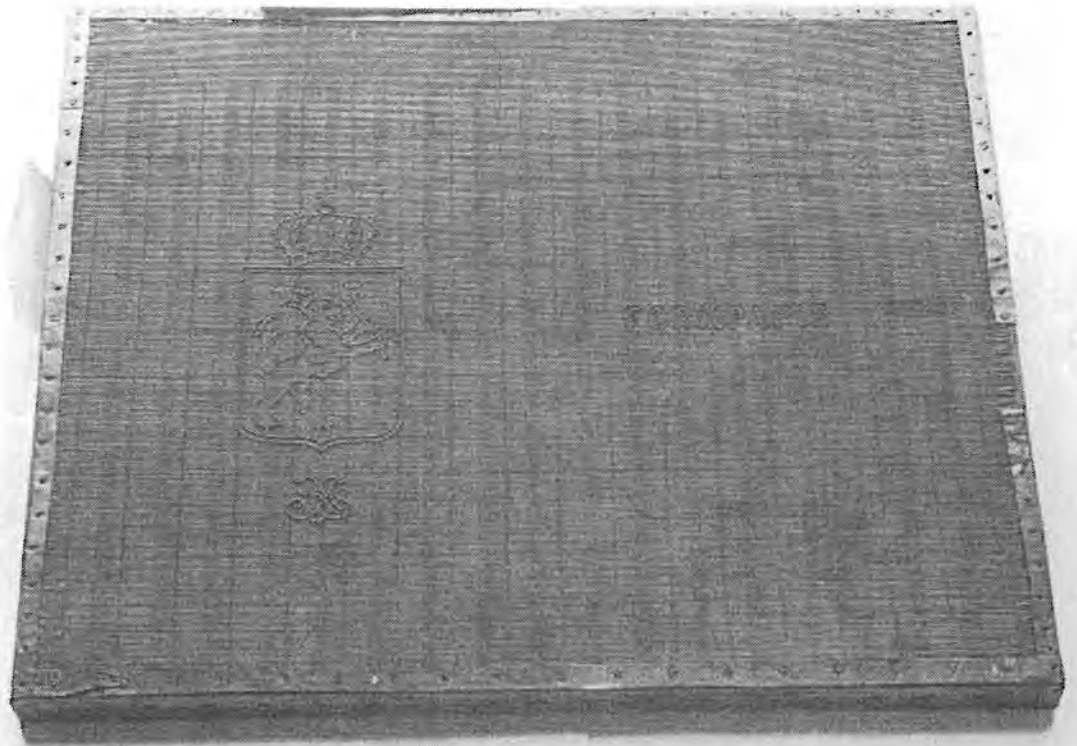

Fig. 4: Av utländska beställare ett med Vm Olavslejon/monogram/FORMPAPIR. (11a:107).

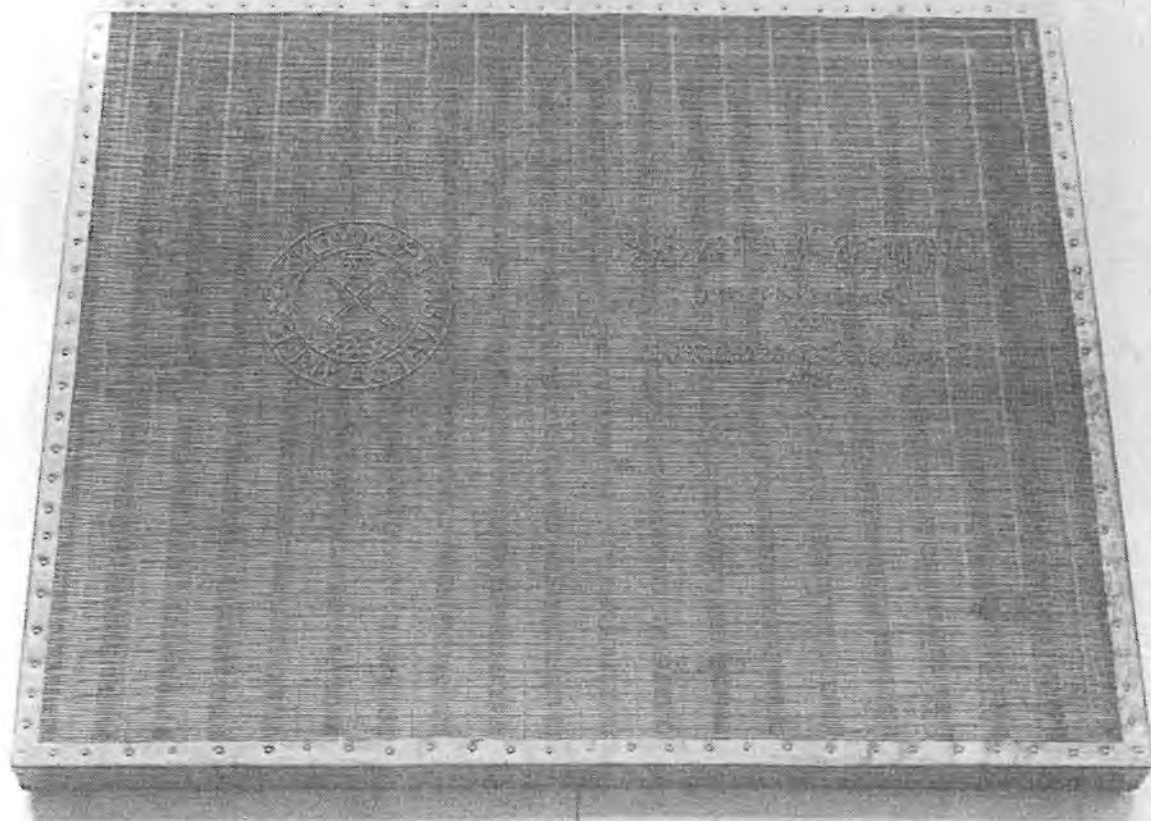

Fig. 5: Ett norsk till med Vm Drammens privatbanker A/S Drammens privatbank 1867 Drammens og Opplands Kreditbank 1874. (11a:105).

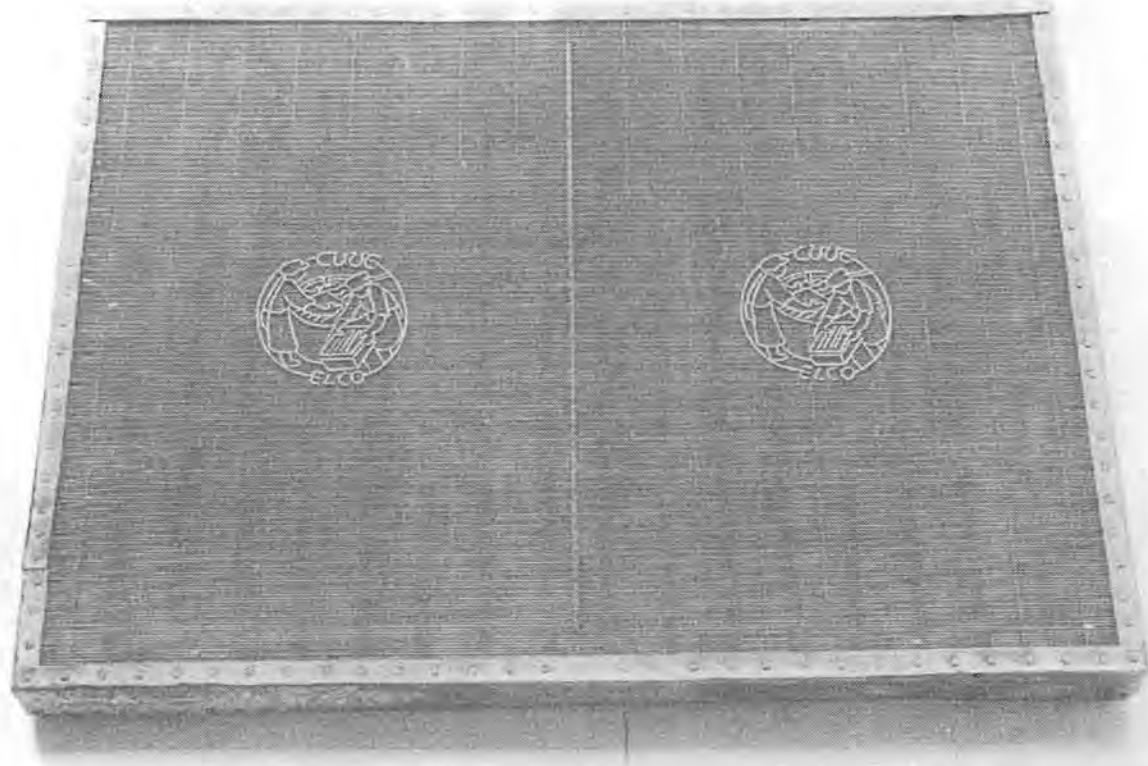

Fig. 6: Ett med Vm Cuve Elco - Pappersmakere. (5a:76)?

En forskare som påträffar papper med sådana Vm kanske inte i första hand gissar på Lessebo bruk som tillverkningsort. Kanske detta kan vara en nyttig påminnelse också när det gäller vårt sätt att tolka tillverkningsorten för äldre papper?

Förutom säkerhetsaspekten i dessa nämnda papper finns åtminstone ytterligare en: man vill särskilt framhålla att pappret är märkvärdigt på så sätt att det är handgjort (handgeschöpft Büttenpapier och Formpapier resp Cuve). I övrigt nöjer man sig med firmanamnet.

Detta var papper för den utländska marknaden. Men även i Sverige kan man skryta med handgjort papper t.ex. Handgjord Motala post (6b:100a).

Andra pappersbruk, som själva inte tillverkade handgjort papper har beställt från Lessebo. Bland dem finns Munksjö

Fig. 7: AB Jönköping (7a:75), Handgjord Post Holmens bruk - Lessebo (6b:118), Fiskeby fabriksaktiebolag (11c).

Andra beställare i Sverige är firmor som Uno Ranch Göteborg (6b:97), PHILIPS (6b:97), Kung. Lantmäteristyrelsen 1938 (8c:102a), Stadspost/ Helsingborg/K<affe> B<olaget> 1915 (11a:138), Temperiddareorden - Lessebo (8a), Lillön (6b:89, 7a:4?), Fågel/OF/ORREFORS (8a:85), Gumperts Göteborg (8a:82).

Fig. 8: (6b:89, 7a:4?), Fågel/OF/ORREFORS (8a:85), Gumperts Göteborg (8a:82).

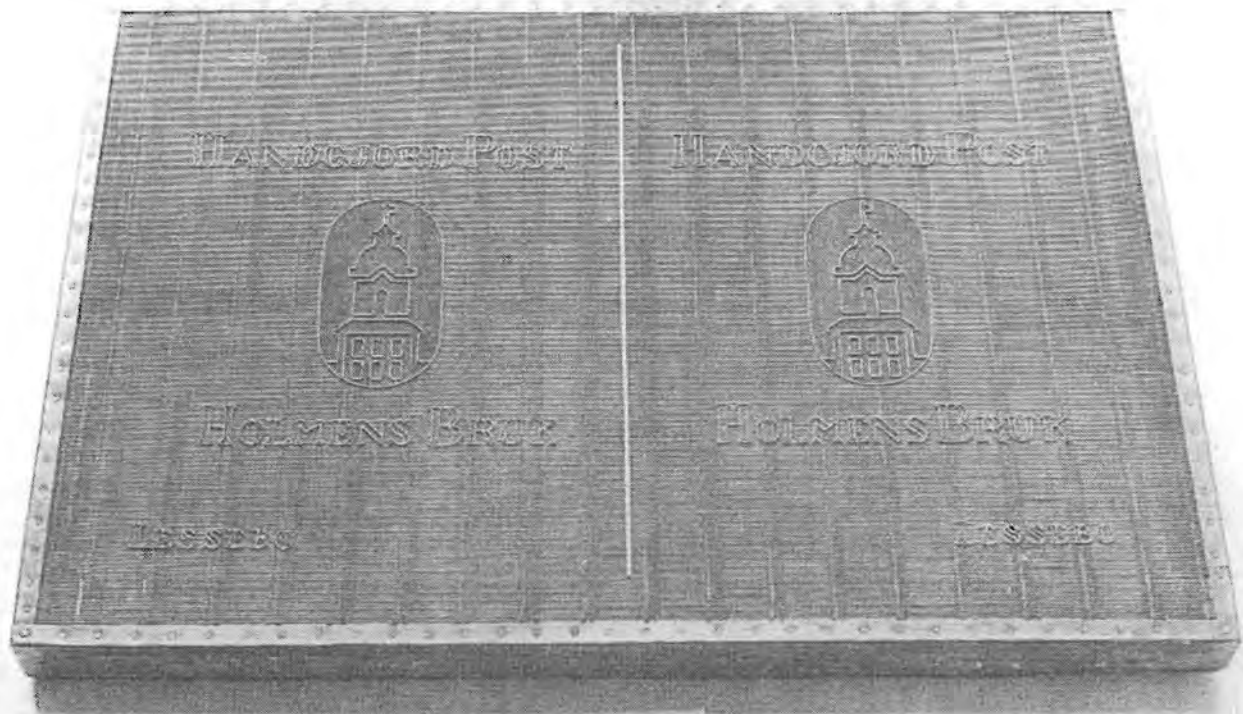

Fig. 7: Andra pappersbruk, som själva inte tillverkade handgjort paper. Bland dem finns Vm Handgjort Post-Holmens Bruk-Lessebo. (6b:118).

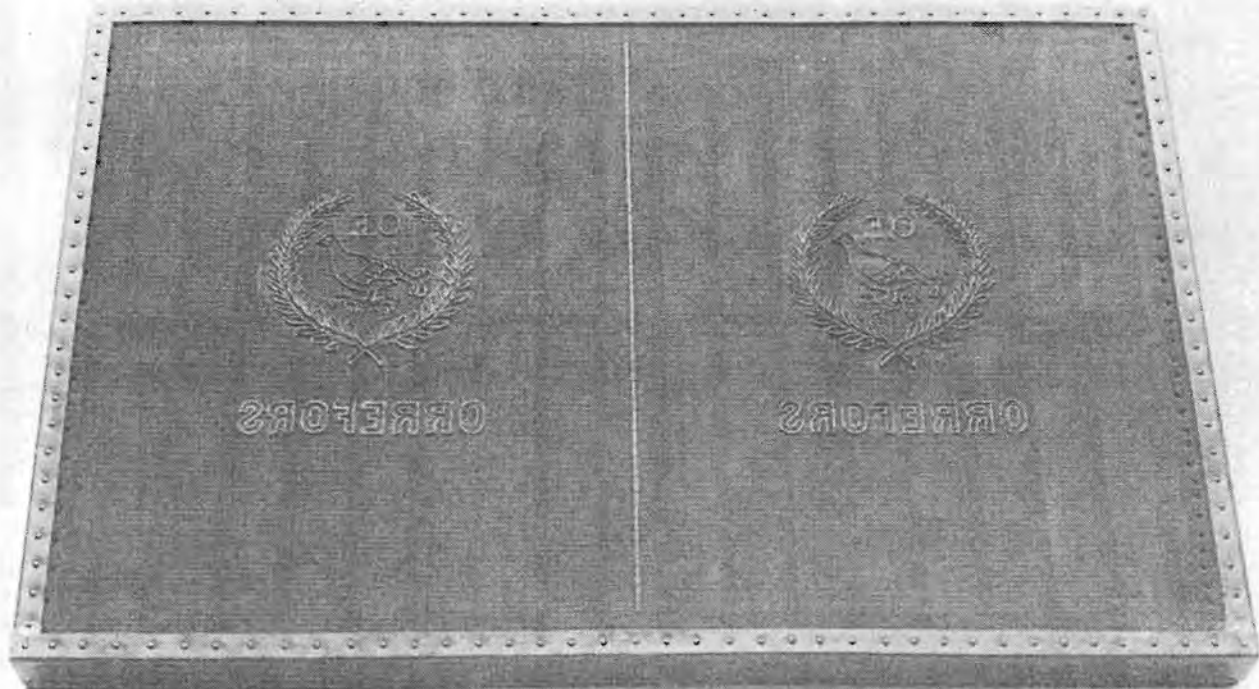

Fig. 8: Andra beställare i Sverige är firmor som Vm Fågel/OF/ORREFORS. (8a:85).

Även privatpersoner kan beställa papper eller få papper som present. Celebriteter som kungligheter är naturligtvis bra reklam för företaget. Så vittnar Vm G VI A/Lessebo (försäljningsrummet) om besök den 26 maj 1954 av kung Gustav VI Adolf.

Fig. 9: Direktörer med egna papper var <Dir Thomasson> (försäljningsrummet), R<agnar> S<öderberg, Skutskär> - Lessebo (6b:96b), Monogram G E<dström, Skogsägarna> 15-7-1961 - Lessebo (7b).

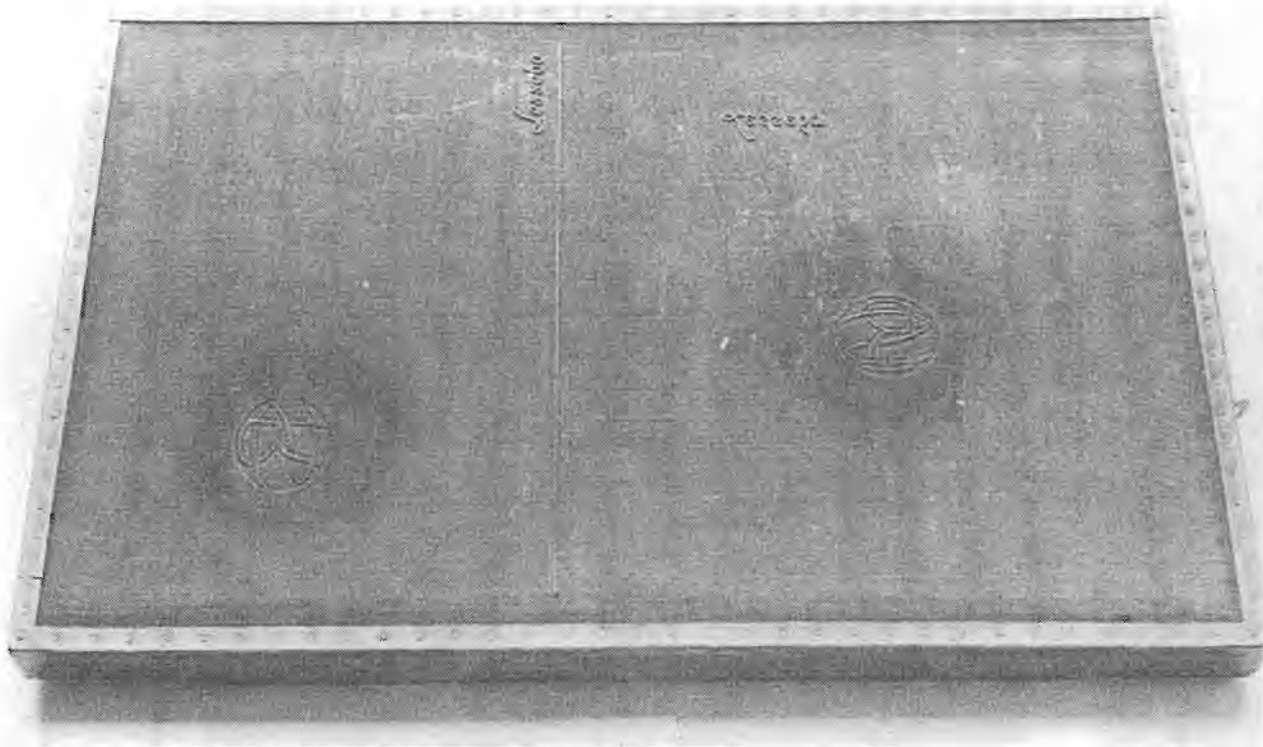

Fig. 9: Bland direktörer med egna papper finns Ragnar Söderberg, Skutskär, med Vm RS/Lessebo.

Andra beställare kan indirekt avläsas i inventariet över formarna trots att trådmärke/vattenmärke saknas:

"Kronprinsens papper" (2b:60), "Riksarkivet för utlagning" (2b:60a), "För festskrift" (2b:59, 62-63, 4c:61, 6c:57a-b, 9a), "Svenska kyrkans vigselbevis" (6b), "Kalanderpapper" <för pressning/glättning> (8c:5c, 10b:49), "Lagerform" (7c), "Lagret, grovformar" (8b:52, 54), "Kuvertpapper" (3a:21a, 3b:114).

Fig. 10: Ett särskilt trådmärke utmärker format för lantmåteripapper. I varje hörn finns en rätvinklig triangel/vinkellinjal. Det var ett särskilt stort format på pappret också: 53x67 cm (1c:57, Vm avlägsnat), 43x53 cm (2b:3, Vm Lessebo - triangel, avlägsnat), 56x74 cm (3c:56, Vm avlägsnat).

Ett annat pappersbruk som jag sett tillverka sådant papper är Grycksbo i Dalarna.

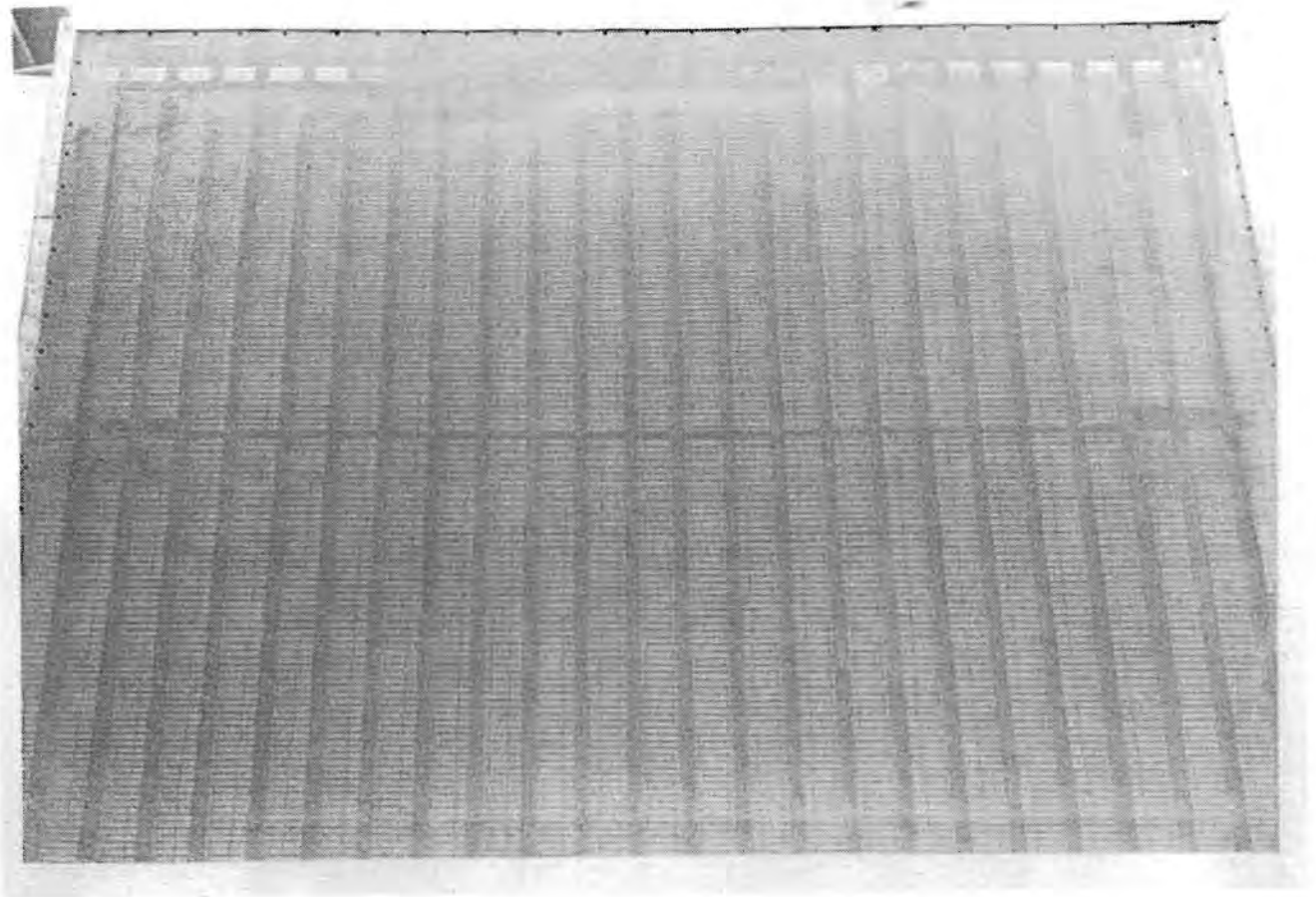

Fig 10: Form för lantmäteripapper. Formytan rymmer 23 normalfält mot vanligaste 16 normalfält.

**"Souvenirpapper"
och eget papper**

Fig. 11:

Papper som idag tillverkas för försäljning är endast några få. Utmärkande för Lessebo är bikupan med årtal som Vm. Ofta står årtalet 1719, vilket utmärker papperstillverkningens början vid bruket. Bikupan har i och för sig ingen anknytning till Lessebo. Motivet härrör som bekant från den holländska familjen HONIG. Honig på tyska (och holländska?) betyder honung. Honung samlas i bikupor, som på holländska kallades Bijkorf och var virade av halm.

Familjen Honig tillverkade mot slutet av 1600-talet och framåt handgjort papper av sådan kvalitet att bikupemärket blev synonymt med kvalitetspapper. Eftersom varje handpapperstillverkare ville saluföra kvalitetspapper så härjade man bikupemärket, som därigenom kom att bli ett av de mest spridda vattenmärkesmotiven.

Ett typiskt Lessebopapper ser då ut som form 4b:7: Bikupa/1719 - Lessebo - LB.

Årtalet kan också anpassas till löpande år för souvenirförsäljning: Bikupa/1991 No 1 Lessebo (4b:32).

Lessebos kuvertpapper tillverkas på formen 3a:23.

Fig. 11: Ett Lessebopapper med Vm Bikupa/1719/
Lessebo.

Ett annat papper i löpande produktion är Havamals-papper med dess speciella vågmönster och med tillhörande kuvertformer (3c/4c:25).

Ytterligare ett motiv i Lessebopapper är den franska liljan, fleur-de-lys, som emellertid förekommer enbart i några fall, t.ex. som växelblankett (3b:31).

Av det jag hittills berättat framgår att det varit en omväxlande produktion under hela 1900-talet med olikartade behov av handgjort papper. Kanske har man inte i första hand tillverkat skrivpapper utan fastmer papper för andra ändamål: till festskrifter och jubileer, till växelblanketter, till utlagningspapper, till kuvert.

Formarnas utseende

Finns det då ett specifikt utseende på själva formen som använts vid Lessebo till skillnad från andra, liknande pappersbruk? Det har jag inte kunnat iakttaga. För mina ögon är formarna i Lessebo jämförbara med t.ex. formarna i Grycksbo, som härstammar från samma tidsperiod.

Själva konstruktionen är också densamma. Det är alltid två viror, den övre finmaskig och den undre grovmaskig. Det är alltså s.k. velin-formar.

Naturligtvis talar jag här om form-par: två formar med samma trådmärke och med gemensam deckel.

Viran kan vara slät eller randig. Släta former är dubbelt så vanliga som randiga i Lessebo. Detta innebär att man för det mesta velat ha en neutral yta, där själva pappersstrukturen inte skulle framträda.

Vanligt är att formytan avdelas genom rivtrådar. En dubbel-form består då av två likadana trådmärken. Ett formpar frambringar därigenom fyra likadana pappersark i jämn växling. Ett sådant formpar är t.ex. HANDGJORD POST/Bikupa

Fig. 12: 1719/LESSEBO (4b).

Till skillnad från 1600- och 1700-talspappren skall dessa ark inte falsas utan de skall användas som de är, precis som när man idag på kontoret tar fram A 4-papper.

Alltefter behov delar man in formytan genom rivtrådar, antingen i regelbundna fält eller oregelbundna. Kort-formar

Fig. 13: kan ha ytan delad i olika många fält. Ett exempel är Kort 2311 (6a:40) med en indelning av 4x8 fält.

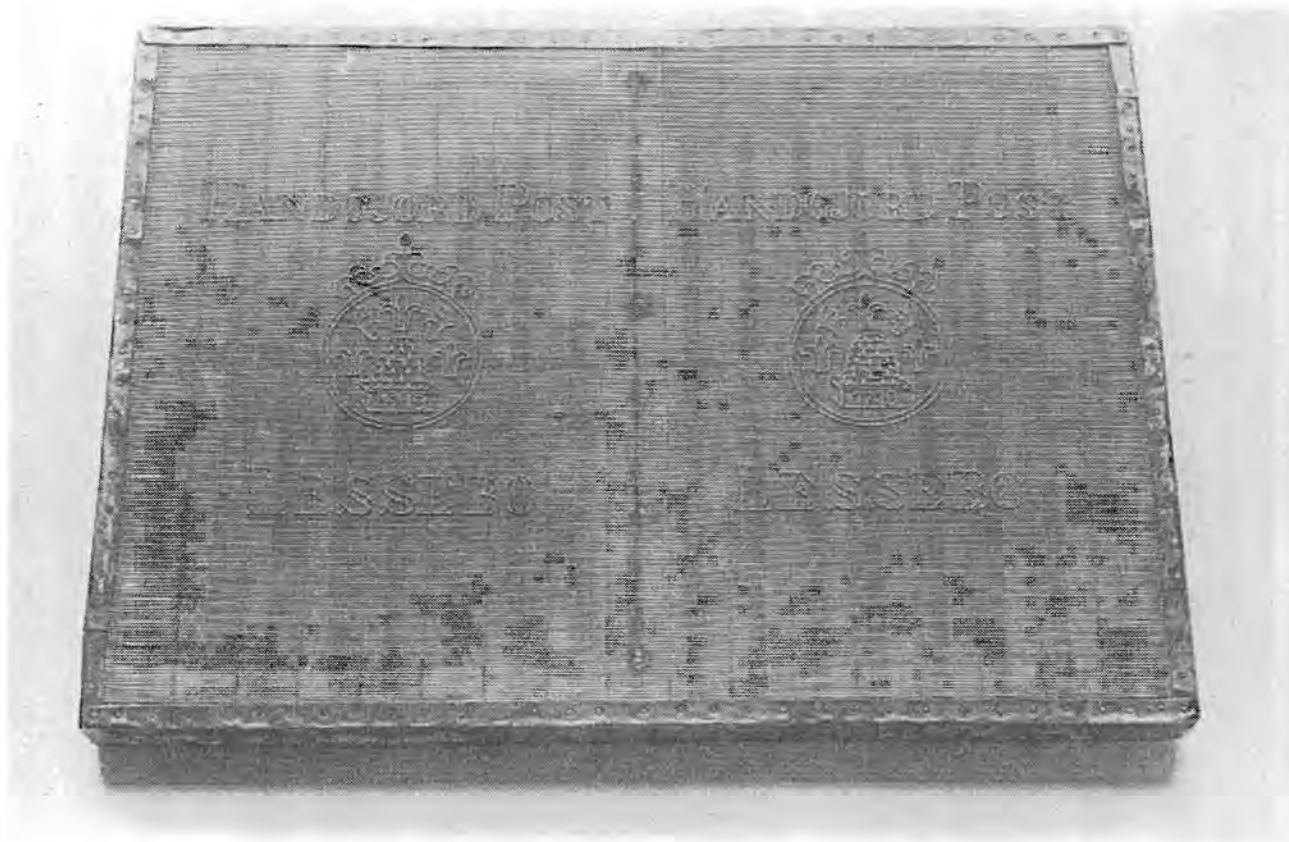

Fig. 12: Antikrandig dubbelform som frambringar två ark. Rivtråden som avdelar formen saknas här.

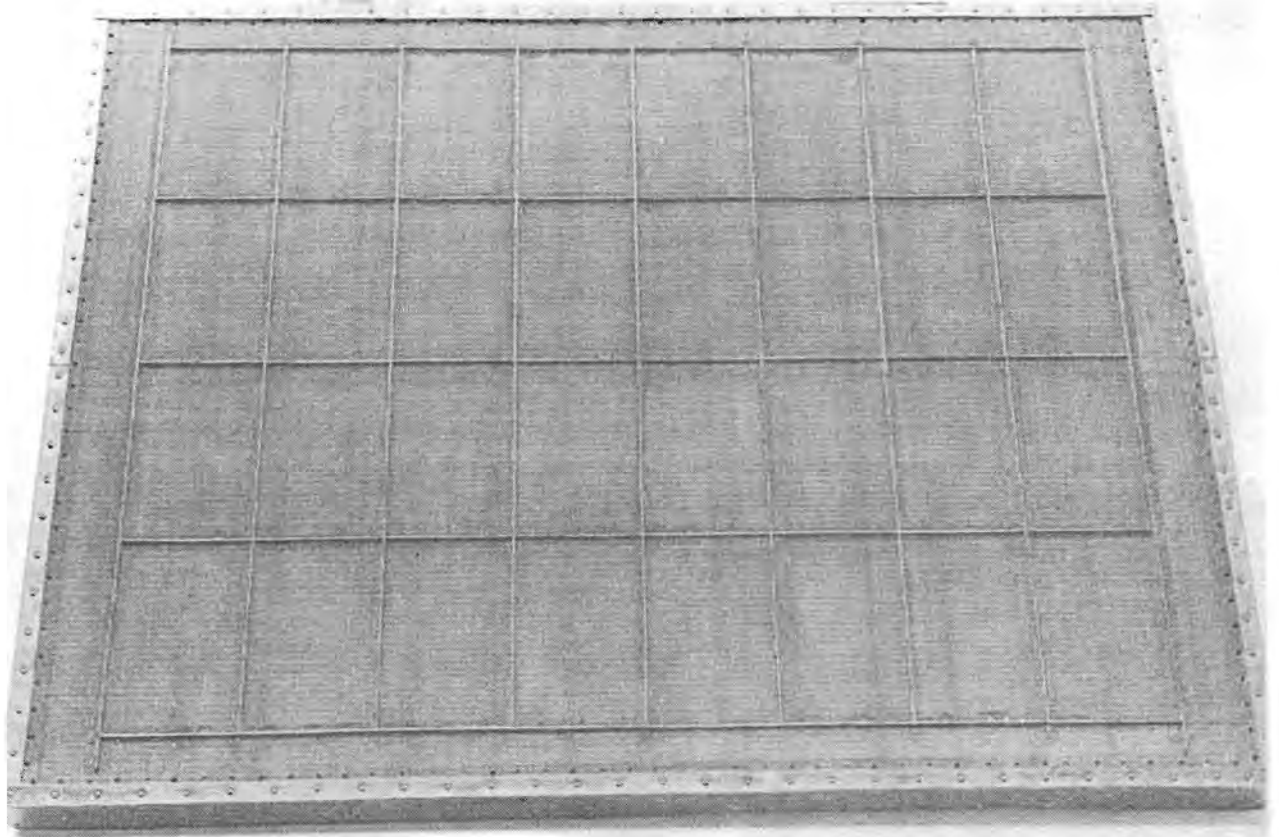

Fig. 13: Altefter behov delar man in formytan genom rivtråder, ett exempel är Kort 2311, (6a:40) med en indeling av 4x8 fält.

Det förekommer ibland att det finns olika motiv på den delade formytan. En originell form har uppenbarligen använts till göra konsttryckpapper med. Motivet består av konstnären Andy Warhols namnteckning samt tryckarens (som jag inte kan läsa) och utgivarens, Per Olof Börjessons namnteckning. Andra formhälften har motivet Postinom som spelar en ton/Lessebo (fack 8a:77). Som man kan se har formen tidigare burit ett annat trådmärke som nu avlägsnats, något som inte är ovanligt.

Dateringar

En tanke som jag hade när jag planerade inventeringen av handpappersformarna var att kunna para ihop måttuppgifter från pappersformarnas decklar med vattenmärkesmotivet på formen samt det papper som framställts på formarna. Om någondera är daterad torde man kunna sluta sig til dateringen av den andra.

Ytterst sällan bär en form en datering. I Lessebo finns en Bikupa No 1/Lessebo (4a:4), där datum 12/10 1956 är intryckt i sargen. Men det är det enda exempel jag påträffat.

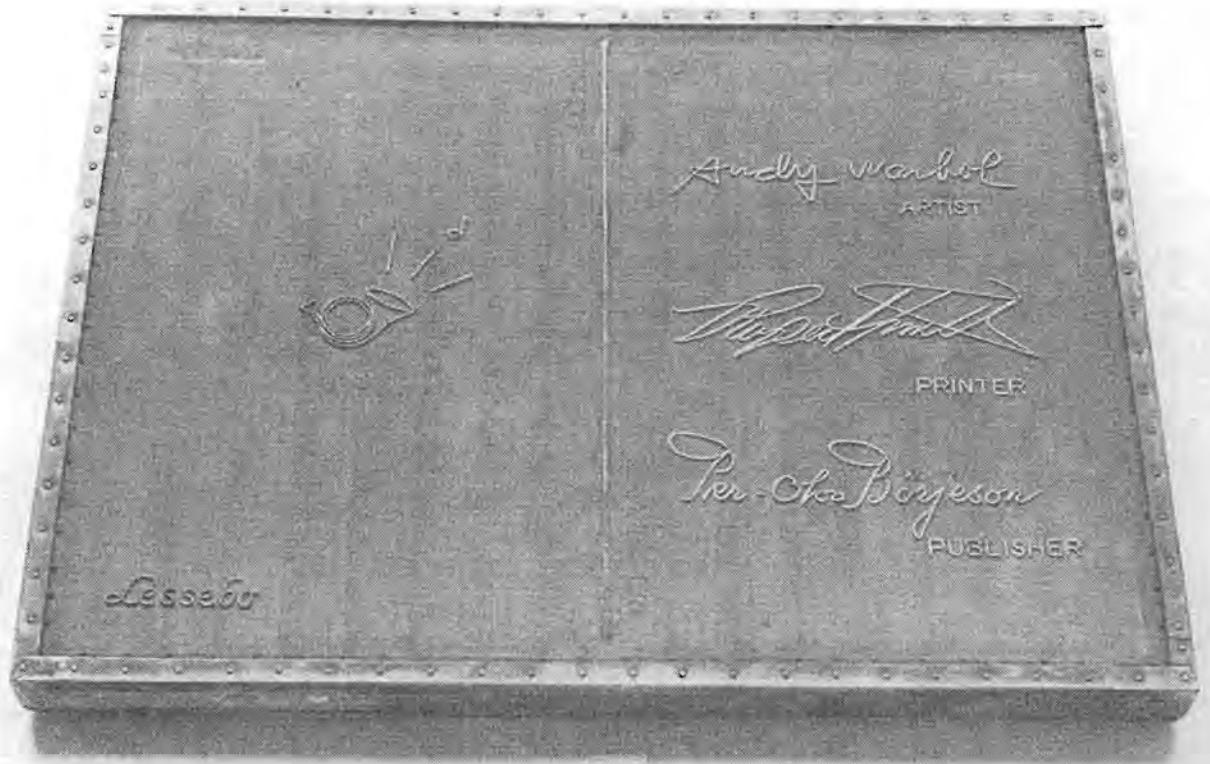

Fig. 14: Ett exempel på den delade formytan, med konsttryckpapper med namnteckning och posthorn som spelar en ton/Lessebo. (fack 8a:77).

I Vm-motivet kan det naturligtvis förekomma dateringar. De är antingen "historiska", dvs har med firmans ålder att göra eller är "aktuella" för framställningsåret.

Historiska vattenmärken är t.ex. Klippan 1573 eller Lessebo 1719. Dessa data har ingenting med papprets framställningsår att göra.

Till jubileer av olika slag framställs ofta papper med jubileumsåret i vattenmärket. Men det aktuella pappret kanske framställdes redan året innan jubileet, eftersom pappersmakaren behövde ha tid på sig att framställa önskad kvantitet.

Beträffande aktuella årtal i trådmärken så byter man t.ex. i Bikupa No 1 varje år till korrekt årtal.

I inventariet för formar finns ibland årtal angivna för formarna. Dessa årtal anges vara tillverkningsår, sannolikt både för form och för ursprungligt trådmärke. Där förekommer 34 årtal för formar, spridda mellan 1930 och 1977. På 30-talet tillverkades att döma av dateringarna endast en form, på 40-talet 4 formar, på 50-talet hela 18 formar (huvudsakligen 1953-55), på 60-talet 11 formar och på 70-talet en enda.

Man kan lätt iakttä att formar har varit i drift åtskilliga år. Så är t.ex. formen 4b:32 med trådmärke Bikupa/1980 Nr 1/ Lessebo tillverkad 1961.

De dateringar som förekommer i inventariet kan inte vara hela sanningen, eftersom flera formar är odaterade. Trådmärken på dem, som innehåller årtal, går som nämnts tillbaka till år 1902. Andra årtal i trådmärken är t.ex. 1907, 1908, 1915, 1916, 1938, 1966 och 1984.

Som sammanfattning kan sägas, att visserligen kan inget papper tillverkas på formen innan denna existerar. Formarna själva är emellertid inte daterade och därför till ingen hjälp för dateringen av pappret, som framställts på dem. Snarare får man gå den andra vägen: genom att påträffa papper som använts och därigenom blivit daterat kan man sluta sig till att åtminstone trådmärket måste ha existerat då. Själva formen kan ha tillkommit samtidigt men kan alltså lika gärna vara 20 år äldre och försetts med nytt trådmärke och/eller ny deckel för avsett papper. Denna praxis som tillämpas idag kanske också tillämpades under tidigare århundraden? Den som vill datera dokument med hjälp av vattenmärken bör därför vara på sin vakt.

Fig. 15:

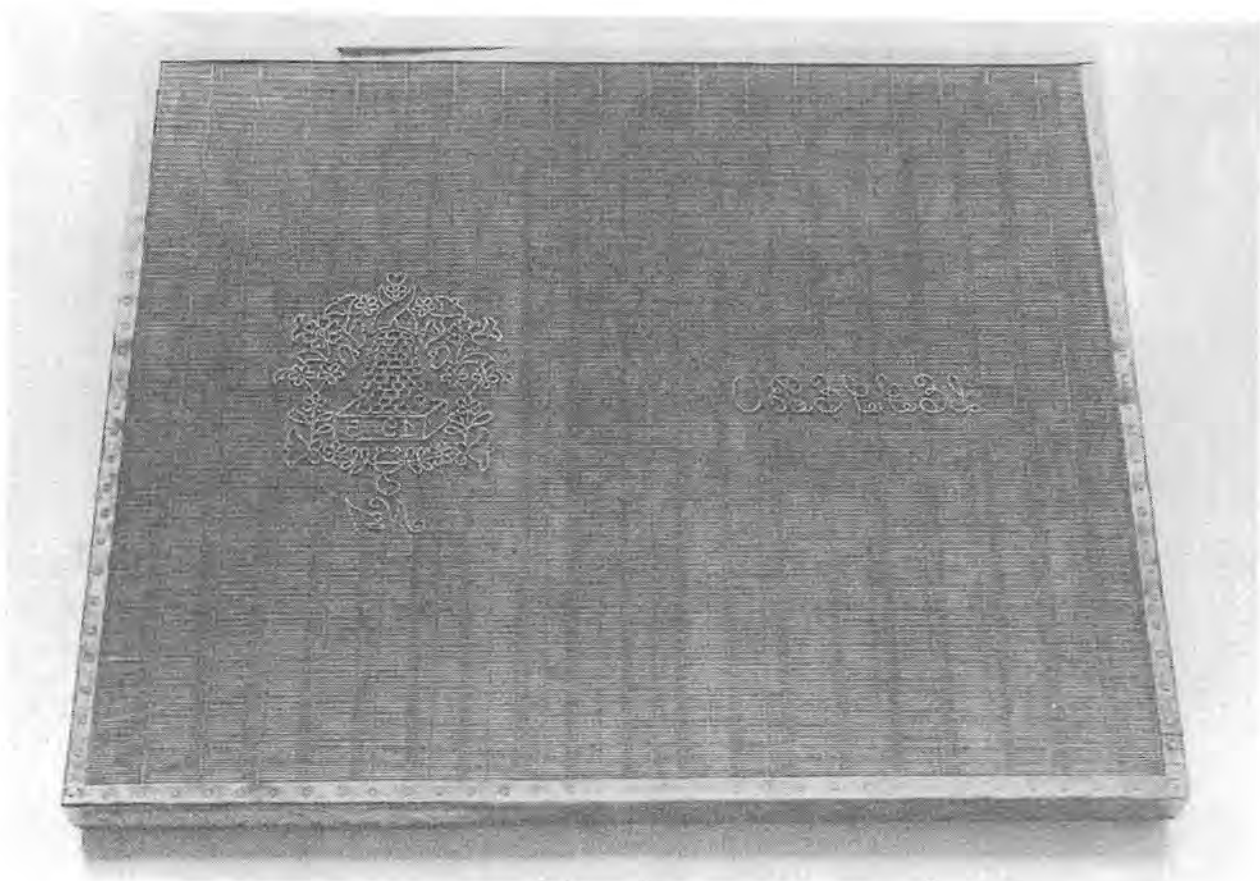

Fig. 15: Ytterst sällan bär en form en datering. Denna form bikupa 19_5/No 1/Lessebo saknar ett tal i årtallet.

Tillverkning av formar och formmakare

Var och hur tillverkades då formar och trådmärken som användes i Lessebo?

Det nämndes förut att formverkstaden tidigare låg i det som nu är tvätteri. För närvarande förvaras formarna i en inbyggd kammare i kyprummet. I detta rum finns verktyg och hjälpmedel för att fästa trådmärken och reparera formar.

Här finns också en klenod, en vävstol för formduk. Den bär på ramens baksida påteckning av tre formmakare, som var verksamma vid Lessebo: Axel Johansson 1944, Sture Jonsson 23/5 1944, Victor Elmgren 24/5 1944.

Där saknas ett namn, nämligen den samtidigt verksamme Henri Radne. Samtliga var så gott som hela livet anställda vid Lessebo - men inte enbart som formmakare.

Victor Elmgren var anställd från 1885 till 1948. Sture Jonsson anställdes som 12-åring 1905 och stannade till 1961. Henri Radne var anställd 1928-73 (med avbrott för år 1947) och Axel Johansson från 1928-1977.

Idag tillverkas inga nya formar utan man fäster nya trådmärken på gamla formar. Trådmärken tillverkas av Tomas Jakobsson i Hovmantorp efter ritning av Kjell Gredvall, Tekniskinformation i Hovmantorp.

Anders Nilsson är idag den på Lessebo som ser till formarna.

Ett antal formar i Lessebo har inte tillverkats i Sverige utan i England. Det är den även i övrigt i Sverige bekanta firman T.J. Marshall & Co London and Dartford, som tillverkat 16 formar. Dessa kan identifieras därigenom att firmanamnet och ett löpnummer är inristade i skyddsplåten på formen.

Det är 8 släta och 8 randiga formar. En av dem har trådmärke daterat 1902 (8c, Marshall nr 07664).

Fig. 16:

Formen med Marshall-nummer 06238 har trådmärke Accu-Ray (8b) och är odaterad. Dess tvillingform återfinns i Grycksbo med trådmärke MN? i medaljong (vagn I, hylla 5a), något som är en lustig kuriositet. I Grycksbo finns för övrigt flera formar tillverkade av T J Marshall, något som tyder på att det var vanligt att köpa formar från England. Trådmärkena däremot är helsvenska (bl.a. Klippan) och torde ha tillverkats och monterats i Sverige.

Fotnot: Övriga Marshallformor i Lessebo har löpnummer X1904, X2858, 04478, 05672, 05826, 06468, 06616, 07035, 07326, 07476, 07505, 07585, 07664, 09387

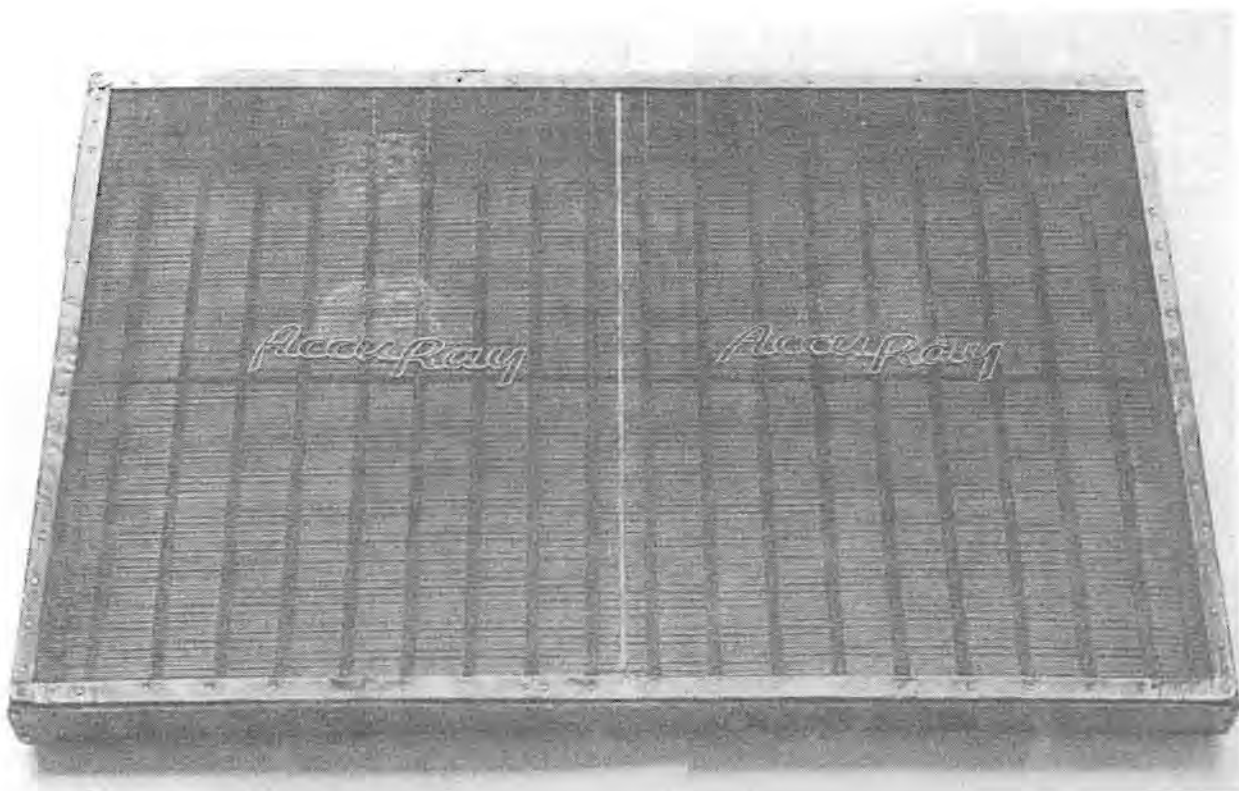

Fig. 16: Formen med Marshall-nummer 06238 har trådmärke Accu Ray, (8b) och är odaterad.

Formarnas format

Till sist några ord om standardisering av format. Man kunde tycka att det vore enklare för alla parter att även handgjorda papper tillverkades i standardformat, så som man idag gör med papper för kontorsändamål. Vi har ju DIN-formatet.

Då kan erinras om att detta format slog igenom på allvar först under de sista decennierna. Och från de sista decennierna finns få formar på Lessebo. De papper som säljs i Lessebos shop idag har emellertid DIN-format.

Sedan kan också erinras om att man inte tillverkat enbart skrivpapper utan också papper till andra ändamål som krävt sina format.

Till sist skall också framhållas att det ju inte är själva formyten utan deckelns innermått som avgör arkstorleken.

Med detta sagt kan konstateras att formmakare inte har gjort det lättare för sig genom att standardisera formatet på formarna. För en användare av formarna eller en pappersforskare är detta något att glädjas över: varje formpar har sina specifika mått. Detta gör det möjligt att använda måttuppgifter för att fastställa formpar i tveksamma fall (om inte bevarad deckel omedelbart passar till båda formarna i pormparet).

En undersökning av 66 formar med Lessebos trådmärken ger till resultat, att formarnas format oftast ligger inom 40x55 cm. Detta är ett format som är större än A 3 (eller A 4 som halvark) men ändå bekvämt hanterligt för formaren vid kypen.

FÖRENINGEN NORDISKA PAPPERSHISTORIKER

Protokoll fört vid föreningsstämma i Ösjöfors den
15 juni 1991.

- § 1. Jan Olof Rudén öppnade mötet.
- § 2. Till mötets ordförande valdes Jan Olof Rudén och till sekreterare Birgitta af Forselles.
- § 3. Konstaterades mötet behörigen utlyst.
- § 4. Fastställande av röstlängd utfördes med en deltagarförteckning.
- § 5. Till protokolljusterare jämte ordföranden valdes Sanny Holm och Ulrika Hådén.
- § 6. Styrelsens förvaltningsberättelse för perioden 1989-1991 godkändes och lades till handlingarna. Revisionsberättelsema för 1989 och 1990 hade utarbetats enligt god revisorssed och lästes upp av Claes Ekeroth. Balansräkningen fastställdes och förlusten överfördes till nästa års räkning.
- § 7. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet.
- § 8. Styrelsens förslag till nya stadgar antogs efter genomgång.
- § 9. Föreningens styrelse valdes så att hälften av medlemmarna valdes på ett år och hälften på två år.
Till ordförande valdes Jan Olof Rudén 1 år.
Till styrelsemedlemmar valdes:
Gunnar Christie Wasberg	1 år, suppleant	Nanina Löken
Birgitta af Forselles	2 år	
Hans Peder Pedersen	2 år	
Per Nordenson	1 år	
Lars-Åke Skarp	2 år	
- § 10. Till revisorer omvaldes Dorrit Andersen och Claes Ekeroth samt till revisors suppleant valdes Tage Fleetwood (nyval).
- § 11. Beslöts att välja valnämnd.
Till ordförande i valnämnden valdes Sanny Holm och till ledamöter valdes Åse Jonsson och Ulrika Hådén.
- § 12. Antogs förslaget av Birgitta af Forselles att medlemsmötet 1992 skulle äga rum i Finland.
- § 13. Beslöts att styrelsens ledamöter skall beviljas ersättning för hälften av rese- och traktamentskostnaderna vid sammanträden.

- § 14. Höjning av medlemsavgiften för år 1992 godkändes enligt styrelsens förslag (Enskilda medlemmar SEK 125, Institutioner SEK 175 och Aktiebolag SEK 300). Claes Ekeröth påpekade att stora förhöjningar kunde bli betungande för enskilda medlemmar.
- § 15. Till ordinarie medlem och suppleant i Gösta Liljedahls fond omvaldes Jan Olof Rudén och Bo Rudin samt till revisors suppleant Per Nordenson.
- § 16. Som ledamot i Skogsindustriernas historiska utskott omvaldes Jan Olof Rudén.
- § 17. På styrelsens förslag utsågs enhälligt Ebba Waaben till hedersmedlem.
- § 18. Gunnar Christie Wasberg tackade å föreningens vägnar Jan Olof Rudén för gott arbete.
- § 19. Mötet avslutades.

Vid protokollet:

Birgitta af Forselles
Birgitta af Forselles

Justeras:

Ulrica Hållén
Lenny Holm

Föreningen Nordiska Pappershistoriker

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE 1989 - 1991

Tidskrift

Föreningens verksamhet har under perioden juni 1989 till juni 1991 koncentrerats kring tidskriften. Under namnet NPH-Nytt utgavs årgång 17 (1989), nr 3 - 4. Från nr 1/90 går tidskriften under namnet Nordisk Pappershistorisk Tidskrift, vilket tydligare markerar dess innehåll.

Redaktör för årgång 17 (1989) och 18 (1990) var Jan Olof Rudén.

Från nr 1/91 är H.P. Pedersen tidskriftens redaktör.

Konferens

Föreningens 11. pappershistoriska konferens hölls i Köpenhamn den 9 juni, Odense 9-10 juni och Strynø 10-11 juni 1989. Ebba Waaben svarade för arrangemangen, som omfattade institutionsbesök och föredrag vid Konservators-skolen, Köpenhamn, Brands Klædefabrik, Odense, De Forenede, Dalum och Anne Vilsbølls ateljé, Strynø. Ett referat av konferensen finns i NPH-Nytt nr 3/89 s. 12-13.

Medlemsmöte

Föreningens 11. medlemsmöte hölls den 10 juni 1989 i Strynø Kro.

Till föreningens styrelse 1989-1991 valdes

Jan Olof Rudén, ordförande,

Gunnar Christie Wasberg, vice ordförande,

Birgitta af Forselles, sekreterare,

Per Nordenson, kassör,

Hans Peder Pedersen, ledamot och

Ola Bertelsen, ledamot.

Till revisorer valdes Dorrit Andersen och Claes

Ekeroth samt Kirsten Hauch, som revisorssuppleant.

Avgående styrelseledamöterna Ebba Waaben och Bo Rudin avtackades varvid Ebba Waabens insatser för det 11. medlemsmötet särskilt uppmärksammades.

Konstituerande styrelsesammanträde hölls den 11 juni 1989. Protokollförda styrelsesammanträden har därutöver hållits den 11 juni 1989 och den 20 oktober 1990.

Ledamöter i andra organisationer

Stiftelsen Gösta Liljedahls Fond för pappershistorisk forskning anmodar NPH att återkommande utse en ordinarie ledamot och en suppleant för denne i stiftelsens styrelse. Jan Olof Rudén har varit ordinarie ledamot och därtill stiftelsens ordförande under den gångna perioden medan Bo Rudin som suppleant. Per Nordenson har varit stiftelsens revisorssuppleant.

Skogsindustriernas historiska utskott har anmodat NPH utse ledamot av utskottet och till detta uppdrag valdes Jan Olof Rudén 1989-1991.

Nya stadgar

En arbetsgrupp inom styrelsen har med benägen expert hjälp utarbetat förslag till nya stadgar, som kommer att föreläggas Föreningsstämman i Växjö för bedömning och ev. godkännande.

Medlemmar

Medlemsantalet uppgick vid årsskiftet 1990/91 till 115 enskilda och 68 institutionella medlemmar jämte 4 hedersledamöter

Ekonomi

I laga ordning reviderade bokslut från kalenderåren 1989 och 1990 förelägges föreningsstämman den 14 juni i år. Kopior av balansräkningarna kan rekvi-

reras från kassören.

Av dessa framgår att föreningen under de båda åren haft följande intäkter/kostnader i SEK.

	<u>1989</u>	<u>1990</u>
Saintäkter	19 205	20 700

Kostnader:

Tidningen, produktion	16 925	17 305
Porto	2 225	3 169
Övr. kostnader	<u>1 527</u>	<u>250</u>
Så kostnader	20 727	20 734
Resultat/underskott./.	1 522./.	34

Styrelsen finner det otillfredställande att föreningen nödgas arbeta med så små marginaler. Årliga underskott tär på det egna kapitalet, som vid årsskiftet uppgick till endast 5 430 kr. Eget kapital bör utgöra minst ett års balansomslutning i vår förening dvs ca 25 000 kr.

Beloppet skulle dels utgöra en buffert för år från år varierande intäkter och dels ge utrymme för ytterligare aktiviteter kring de ämnesområden inom pappershistoria, som redovisas under Ändamål i föreningens förslag till nya stadgar. Ökade resurser skulle också skapa förutsättningar för spännande och intresseväckande kongresser vid de återkommande Föreningsstämmorna.

Styrelsen föreslår därför årets Föreningsstämma besluta om att höja medlemsavgifterna på följande sätt:

	Nuvarande	Förslag	Förslag
	<u>1991</u>	<u>1992</u>	<u>1993</u>
Enskildamedlemmar	100	125	150
Institutioner	150	175	200
Aktiebolag	250	300	350

Stockholm i maj 1991
för styrelsen

Jan Olof Rudén

STADGAR

för

Föreningen Nordiska Pappershistoriker

§ 1

Föreningens namn.

Föreningens namn är Föreningen Nordiska Pappershistoriker (NPH). Föreningen är en ideell förening, d.v.s. en politiskt, religiöst och ekonomiskt oberoende sammanslutning.

§ 2

Hemvist.

Föreningens säte är där ordföranden har sin hemvist.

§ 3

Räkenskapsår.

Föreningens räkenskapsår är kalenderår.

§ 4

Ändamål.

Föreningens ändamål är att i Norden främja intresset för pappershistoria.

Detta sker genom att Föreningen uppmuntrar och stimulerar till forskning och dokumentation av kunskaper kring bland annat

- råvaror och tillverknings sätt,
- redskapen,
- pappersmakarna,
- brukshistoria och bruksmiljö,
- den färdiga produkten och dess användning,
- distribution av de färdiga produkterna,
- vattenmärken och datering med hjälp av pappersegenskaper,
- papperskonservering,
- konstnärligt bruk av papper.

Föreningens medlemmar hålles löpande underrättade om vad som sker på intresseområdet via regelbundet utkommande tidskrift. Därtill kallas Föreningens medlemmar varje år till Föreningsstämma och pappershistorisk konferens i samband därmed.

§ 5

Medlemmar.

Medlemskap i Föreningen erhålles genom erläggande av medlemsavgift, som fastställs av Föreningsstämman.

§ 6

Beslutande organ.

Föreningens högsta beslutande organ är Föreningsstämman.

Varje medlem har en röst. Vid omröstning gäller enkel majoritet.

Omröstning skall ske öppet om slutna omröstning icke begäres. Personval skall dock, då votering begärs, alltid ske med slutna sedlar.

Ordinarie Föreningsstämma avhålls varje år. Föreningen skall dessutom av styrelsen sammankallas till Extra Föreningsstämma på begäran av revisorerna eller om minst 10 % av Föreningens medlemmar skriftligen gör framställan därom till styrelsen. Ort och tidpunkt för stämma fastställs av styrelsen.

Ordinarie Föreningsstämma hålls normalt i anslutning till pappershistorisk konferens.

Föreningsstämman förlägges till ort(er) i Norden.

§ 7

Föreningsstämma.

På ordinarie Föreningsstämma skall följande ärenden förekomma:

1. Mötets öppnande.
2. Val av mötets ordförande (dirigent) och sekreterare.
3. Fråga om mötet behörigen utlysts (enligt § 14).
4. Fastställande av röstlängd.
5. Val av två personer att jämte mötesordföranden justera protokollet.
6. Föredragning av styrelsens förvaltningsberättelse och revisorernas berättelse för sistlidna räkenskapsperiod samt fastställande av balansräkningen.
7. Fråga om beviljande av ansvarfrihet åt styrelsen.
8. Beslut i anledning av föreningens vinst eller förlust enligt balansräkningen.
9. Fastställande av årlig medlemsavgift.
10. Beslut om arvode, rese- och traktamentsersättning till styrelsens ledamöter.
11. Val av föreningens styrelse.
 - a) Fastställande av antalet ledamöter och suppleanter i föreningens styrelse enligt stadgarnas § 9.
 - b) Val av föreningens ordförande.
 - c) Val av övriga ledamöter i föreningens styrelse.
12. Val av revisorer.
 - a) Val av två ordinarie revisorer.
 - b) Val av en revisorssuppleant.
13. Beslut om valnämnd.
 - a) Beslut om antalet ledamöter och eventuella suppleanter.
 - b) Val av ordföranden i valnämnden.
 - c) Val av ledamöter och eventuella suppleanter.

14. Val av ledamöter, som företräder NPH i andra organisationer.
15. Val av land för nästkommande föreningsstämma.
16. Övriga av styrelsen till Föreningsstämman hänskjutna frågor.

§ 8

Hedersmedlem.

Föreningsstämman eller styrelsen äger utse hedersmedlem, som utmärkelse för insatser till föreningens fromma eller till förtjänt företrädare inom området pappershistoria.

Hedersmedlem är medlem på livstid och betalar ingen årsavgift.

§ 9

Styrelsens sammansättning.

Föreningsstämman utser ordföranden på två år jämte lägst tre och högst fem ledamöter av föreningens styrelse samt personliga suppleanter för ledamöterna.

Styrelseledamöterna väljes för en mandattid på två år.

Valperioden räknas från tidpunkten för Föreningsstämman.

Styrelsen är beslutsför, då hälften av totala antalet ledamöter jämte ytterligare en ledamot är närvarande. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Styrelsen äger adjungera person(er) till sammanträdena.

§ 10

Styrelsens åligganden:

Föreningen företrädes av styrelsen, som i sin verksamhet skall handla i överensstämmelse med dessa stadgar och av Föreningsstämman fattade beslut.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som skall bestyrkas av ordföranden vid mötet jämte en ledamot.

Det åligger därvid bl.a. styrelsen

att inom sig utse för verksamheten erforderliga funktionärer som skattmästare, sekreterare, firmatecknare etc.,

att utge tidskrift och för denna utse redaktör samt ansvarig utgivare,

att kalla till Föreningsstämma och förbereda ärenden, som därvid skall förekomma,

att till Föreningsstämma avgiva berättelse över föreningens verksamhet och styrelsens förvaltning, samt

att föra förteckning över föreningens medlemmar. Förteckningen hålles tillgänglig för den som önskar ta del därav.

§ 11

Kallelse till styrelsemöten

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller då minst en tredjedel av styrelsens ledamöter påkallar sammanträde.

Kallelse jämte dagordning skall vara styrelsens ledamöter till handa i god tid före sammanträde.

§ 12

Firmateckning.

Föreningens firma tecknas på sätt styrelsen beslutar.

För föreningens förbindelser ansvarar föreningen endast med sina tillgångar.

§ 13

Valnämnd

Valnämnd utsedd av Föreningsstämma upprättar förslag till vid nästkommande Föreningsstämma förekommande val. Det åligger valnämndens ordförande att för tiden fram till Föreningsstämman förbereda valen samt mottaga eventuellt framförda önskemål. Valnämndens förslag skall tillställas medlemmarna i god tid före Föreningsstämman.

§ 14

Kallelse till Föreningsstämma.

Kallelse till Föreningsstämma skall ske skriftligen senast en (1) månad före ordinarie stämma samt senast fjorton (14) dagar före extra stämma. I kallelsen till Föreningsstämma skall angivas de ärenden, som skall förekomma vid stämman. Kallelse utsändes genom styrelsens försorg.

§ 15

Ändring av stadgar.

Dessa stadgar - dock undantaget § 16 - kan ändras vid ordinarie Föreningsstämma varvid två tredjedels (2/3) majoritet av de vid stämman närvarande medlemmarna erfordras.

Förslag om ändring eller tillägg till dessa stadgar skall ha ingivits till föreningens styrelse två (2) månader före den Föreningsstämma å vilken ärendet önskas behandlas.

§ 16

Upplösning av föreningen.

För att upplösa föreningen fordras beslut av två på varandra följande Föreningsstämmor varav minst en ordinarie. Mellan de båda stämmorna skall minst sex (6) månader förläta. Eventuella tillgångar skall tillfalla institution(er) i Norden, som vårdar sig om pappershistoria.

Ovanstående stadgar, som ersätter de 1975 fastställda, har antagits vid Föreningsstämman i Ösjöfors den 15 juni 1991 vilket vi härmed bestyrker.

Ösjöfors den 15 juni 1991.

Jan-Olof Rudén
Ordförande

Birgitta af Forselles
Sekreterare

LANDSBYEN LINGGIAO.

Fra Hangzhou kørte vi i halvanden time langs floden, der under tidevand kan rejse sig med 3-4 m's over lavvande, især i august. Høsten var i gang på rismarkerne, hvor strå stod stablet i wigwamlignende skulpturer. Små faldfærdige skure står langs de rektangulære marker. I Fuyang gik vi om bord på en smuk bambusbåd. Vi passerede en stor papirfabrik og et væld af mindre både lastet med stabler af risstrå. Med på turen var senior-ingeniør Chen Zi Wei, en ældre dame, der lige nu er i færd med at skrive en bog om Kinas papirhistorie. Hun viste os en af sine scrapbøger med bl.a. et 700 år gammelt ark, der har siddet i loftet i den forbudte by i Beijing. Papir blev ofte brugt til loft- og vægbeklædning. Risstråpulp bruges i dag som bygningsfyld.

Landskabet ligger stille i disede grønne og brune farver med spinkle broderilignende silhouetter af træer i horisonten mod den gråblå himmel. I stilheden passerer bambusbåde, lastet med papirballer hyppigere og hyppigere og vi nærmer os landsbyen efter to og en halv times sejllads. Store bunker af risstråveksler med aftegninger af lav bebyggelse. Farverne glider beige-okkergult ind i hinanden. Børn stimler sammen ved bredden for at se de fremmede gå i land. Efter at have bevæget sig op af en bakke er det første øjet skuer, så langt som det rækker, "brølægning" med gule rektangler, marker dækket af papir. Alle horisontale og vertikale flader er dækket af papir. Grise, høns, hunde og geder løber rundt ovenpå papiret.

Landsbykvinderne er ved at lægge flere ark ud langs den jordsti, vi bevæger os ad. Vi besøger hr. Jiang Fong Nian, som bor i et nyere opført betonhus. Ellers varierer husenes materialer fra klinket ler og risstrå til træ og blik. Gulvene er stampet af ler eller jord. Husene skyder organisk op og falder sammen med høje stabler af risstrå. Hr. Jiang Fong Nians kone er travlt beskæftiget i køkkenet, der består af en "betonø" med indbygget wok, der fyres ved håndkraft af bedstemoderen, der sidder på en lille skammel ved fyringskanalen.

Fru Jiang er i færd med at tilberede ca 20 forskellige retter, der bl.a. består af diverse grøntsager, bambus og grønne stængler, ung og gammel tofu, kyllingevariationer, snegle, fisk, suppe og ris - ung ris, som er den bedste - den, der plukkes til sidst.

Maden ser ud og smager som landsbyen. Husets rum er sparsomt møbleret med TV-apparat og køleskab i hvert sit hjørne - husets startursymboler, enkle runde borde og spisebordsstole. Billedruller - tre ved siden af hinanden med kinesiske landskaber, samt kalligrafiske tegn pryder væggene, der er hvide. I et rum ligger den anden bedstemor og hviler sig.

Familien Jiang er velhavende efter kinesisk målestok. I Landsbyen er alt privatejet i dag. Hver eneste husholdning støber papir hovedsageligt til husholdningsbrug; toiletpapir af risstrå til det frie marked eller spirit papir til religiøs brug, papir til skolebrug og pulp til isolationsmateriale. Indbyggerne kan tjene flere penge nu end da papirbrugerne hørte under regeringen. Landsbyen lever af papirfremstilling hele året. Hr Jiang har sin egen papirmølle med 15 ansatte. Derudover fungerer han som en slags papirkøbmand. Han opkøber papiret fra landsbyen og sælger det på det frie marked. Han er også leder af et regeringsejet trykkeri i Fuyang. Her er 30 ansatte og hr. Jiangs papirmølle i landsbyen fremstiller hvidt bambuspapir til tryk efter gamle principper. Papirfremstillingen i landsbyen går 1700 år tilbage. Hr. Jiangs papirmølle ligger ved siden af huset i en meget åben bygning, muret op af diverse sten. Bygningen er delt op i tre afsnit; det første rummer et stort betonstøbekar, hvilket det andet også gør, men dette rummer også træfodsstampe og presse. Det tredje afsnit har store betonkar til blegning af pulp, samt hollænder til genbrugspapir. Bag selve værkstedet, med udsyn til rismarkerne, er store betongrave til brug for forrådnelsesproces af risstrå og bambus.

TSU CHIH = BAMBUSPAPIR.

Tilvirkningen af bambuspapir er en langsommelig proces. Alt afhængig af hvor bambus'en gror, (hvilke klima- og jordbundsforhold der influerer på dens vækst, forf.) Her høster man til papirfremstilling i juni måned. På det tidspunkt er blade og grene i vækst, men ikke selve skallen, (barken, forf.) Der er ca 300 arter af bambus. Den gamle bambus er gul, den unge grøn som jade. Over seks år gammel bambus kan ikke bruges til papir. Høj fugtighed giver den bedste kvalitet. Man anvender her to mdr. gammel. Den høstede bambus befries for blade og skud og skæres i to meters længde, bundtes og lægges derpå ned i de store betongrave, hvor de dækkes med vand. Vand tilføres med mellemrum - via bambusrør - for at holde vandstanden, så bambus er holdt dækket med vand under hele forrådnelsesprocessen. Denne forrådnelsesproces står på i 100 dage. Derpå vaskes den hårde, grønne skal væk - denne proces kaldes "Saqing".

Bambus stables nu lagvis, med læsket kalk mellem hvert lag. Vand tilsættes og blandingen henstår nu i 120 dage. Bambus renses derefter i rent vand gennem endnu to måneder for at fjerne alle kalkrester. Dernæst udhamres bambus i fodstamperen til papirmasse.

Metoderne varierer en smule fra landsby til landsby.

Det kinesiske støbekars størrelse afhænger af støbeformenes størrelse, men de er som regel temmelige store. Støbekarret fyldes med vand, op til 75 mm fra kanten. Pulpen hældes i sammen med ekstrakt fra Yang-Zao Zeng planten, der ligner den såkaldte ferskenbambus. Ekstrakten fungerer som spreder af fibre. Støberammen består af en bambusramme med vertikale, parrålelt liggende rør, hvorpå bambusmåttten hviler.

Bambusmåtten er syet sammen med silke eller boffelsener. I modsætning til japansk støbning, dyppes formen kun en gang og formen støttes på en pind, der skubbes ind under den, når der skal gaukses. Arkene lægges direkte ovenpå hinanden på et træplade. Arkernes størrelse størrelse er 200x102 cm - der arbejdes 10-12 timer hver dag, og dagsproduktionen er 3.000 ark. Posten presses i en primitiv presse med stenvægte. Pressen fungerer som en oliepresse. Arkene tørres endeligt oppenslet på opvarmede metalplader på opvarmede metalplader. Den såkaldtes rister er opbygget af mursten, beklædt med metal der danner en murstensbred tunnel, der er fyret fra den ene ende og hvorigennem ild og varm luft let kan strømme. Bambus vokser op ad bjergene i det fjerne. I byerne "vokser" bambus frem som bygningsstilladser. På floderne glider bambus i form af både og tømmerflåder. I det hele taget kan man ikke forestille sig Østen og dens folk uden at indregne bambus, eftersom den berører deres eksistens i tusindvis af sammenhænge. Bambus bruges til føde, til huse, broer, møbler, til køkkengrej, spisepinde, til re-skaber, til rør, kurve, master, reb, paraplyer, vifter, pensler, kamme, lamper, hatte, musikinstrumenter, medisein, sko, kløpinde, o. m. a.

I Kina er bambus en af de fire noble planter. De andre er orkide, blommetræ og krysantemum. Igennem århundrede har bambus været brugt som billede på bl.a. moral på grund af dens stammes rankhed. Bambus repræsenterer Budha og symboliserer også lykke og held. I malerkunst og digtning, myter og legender er et utal af historier bygget op omkring bambus.

Bambus er en af de mest ekstraordinære planter der findes. Den blomstrer måske kun een gang i 100 år og dør så. Den gror hurtigere end nogen anden plante i verden - man kan næsten se den vokse - den vokser til sin fulde størrelse på to måneder, og forbliver derefter i samme størrelse resten af dens liv.

Lingjiao er en landsby på grund af sin fjerne beliggenhed ikke så meget på grund af sin størrelse. Landsbyerne strækker sig over meget store områder - knopskud efter knopskud - og vokser videre i endnu andre landsbyer. Byens befolkning iagttog os med megen undren i deres øjne - børn og voksne var glade og meget snavsede man får en fornæmmelse af en kæmpestor familie, der er afhængig af hinanden.

"The farmers and the fishing people
are very honest and very kind.
That is the Chinese way.
They are common people,
but they understand manners better than intellectuals,
who are cautious and tired."

Der er ingen telefonforbindelse fra Hangzhou til landsbyen, kun fra Fuyang til landsbyen.

Indløbslinie
skrives her

Første linie skrives her

LANDSBYEN ZU JIA MENG.

Zu Jia Meng ligger i bjergene på den anden side af Quintang floden. I slutningen af september rasede tyfoner i området. Broerne er ødelagte, sten og klipper blokerer vejene, som i forvejen er meget dårlige grusveje. Den lille bus hopper og danser kraftigt.

Rismarkerne er fyldt med ål. Papirlandsbyen Zu Jia Meng er omgivet af bløde og runde bjerge med bambusskov. Her producerede man tidligere "spirit" papir, (spiritpapir anvendes til religiøse formål, især i forbindelse med begravelser, forf.) men i dag fremstilles bambuspapir til kalligrafi. Landsbyens levestandard er forbedret betydeligt de sidste par år. Husene er to- til treetagers hvide murstens- og betonhuse. Det er normalt, at en papirmager i denne landsby tjener 3000 yan om året. En regeringsansat ingeniør tjener til sammenligning 150 yan om måneden; 150 yan = 150 dkr. Hver familie har sin egen papirmølle.

Vi besøger en familie, der består af otte personer: far, mor, fem døtre og een søn. Etbarnspolitikken fungerer endnu ikke i fjerntliggende egne, hvor man i hvert tilfælde fortsætter med at få børn, hvis man endnu ikke har fået sønnen. På denne families mølle produceres det fineste hvide bambuspapir i Zhejiang provinsen. Det er forbudt at fotografere processen. Han er opkøber i landsbyen, som eksporterer 100.000 ark til Japan om året. Det giver landsbyen en indtægt på en million yan om året. På familiens papirmølle produceres der 600 ark om dagen af 230x120 cm format.

Også her trakteredes vi med 20 retter - små forårsruller, sorte æg, grisetær, rejer, fisk, suppe og ris m.m.

På en anden papirmølle i samme landsby, så vi tilvirkningen af "spirit" papir. Bambus var stadig grundfiberen, men farven gul.

Før papirets opfindelse anbragte velhavende kinesere sølv- og kobbermønter i de dødes kister og grave, så den afdøde havde penge til forskellige formål i den åndelige verden.

Efter papirets opfindelse anbragte de papir i stedet. Man klippede papir i figurer og ofrede det til ånderne. I det 14de århundrede var papirpenge temmelige almindelige i Kina.

Mange af Ming Dynastiets penge er mørkegrå på grund af både den mørke yderbark og den lyse inderbark fra morbærtræet.

Mange af de tidlige kinesiske papirer har en let gul tone, hvilket skyldes direkte farvning med det giftige frø fra Phellodendron amurense, som blev anvendt for at insekter ikke skulle angribe papiret. Farven blev påført enten ved at dyppe arkene (i en opløsning med giften, red.) eller pensle substansen på efter arkene var fremstillet. I dag bruges stadig gule frø fra philodendron til farvning af "spirit" papir eller også anvendes ubleget bambus.

Indløbsl ^{indførelse} ^{Indførelse, linie skrives her} Legenden fortæller, at kejserinde Wu (1368-98) ytrede, at visse skrives mænds skrifter indeholdt deres hjertes tanker. Derfor bad kejserinden om, at alle skrifter blev samlet, og om, at disse manuskripters indhold blev genbrugt, d.v.s. lavet til genbrugspapir og tilsat morbærbark. Dette er måske også skyld i den grålige tone i papirpengene, f.eks. den sorte blæk der anvendtes til de kalligrafiske tegn på papiret, kunne ikke umiddelbart fjernes.

I de fleste fjernøstlige lande i dag, bliver papirpenge stadig anvendt i religiøse riter. Papiret er fremstillet af risstrå eller bambus og dekoreret med sølv- eller guldfolier. Der har været mange kontroverser omkring dette: Guderne var vel ikke så dumme, at de ville modtage sådanne erstatninger for virkelige penge!

Papirets anvendelse i de religiøse ceremonier afspejler den østlige holdning til papir, så meget anderledes end den vestlige verden.

Bjergområderne med papirlandsbyerne veksler mellem meget fattige og meget rige landsbyer. Som regel er de landsbyer fattige, hvor der fremstilles gult papir og hvor klipper og sten gør dyrkning af jorden umulig. De rige landsbyer er dem hvor der fremstilles hvidt papir, der giver en større indtægt ved salg.

Shang Guang er hovedsædet for fremstilling af spirit papir i Kina. Her fremstilles også risstråpapir, som bl.a. anvendes til fyrværkeri. Shang Guang er en typisk syd-østlig kinesisk landsby, som ikke modtager megen information udefra, for ikke at sige slet ingen. Vi er de første fremmede, der har været her. Vi besøger familien Chen Geng Liang, som fremstiller tykke rør af hvedestrå, (til f. eks. tekstilruller), toiletpapir, kartoner af risstrå og papir af 10% bambus og genbrugspapir, som bl.a. anvendes til at fore æsker og raketter med.

Risstråpapir - TS'AO - er gult. Nedbrydningen af risstrå til pulp er enklere end den proces, der anvendes til nedbrydning af bambus.

Først sættes risstråene til trækning, stablet lagvis med læsket kalk i store betongrave i det fri. Dette udvikler varme, når risstrå og kalk er tæt pakket, hvilket hjælper til at frigive f.eks. lignin, som binder fibrene sammen i taverne. Opløsningen henstår i 14 dage om sommeren, - to måneder om vinteren. Når de forrådnede strå er opløst, vaskes de grundigt i andre store betongrave og er klar til fodstampning. Tidligere anvendtes vandbøfler til denne udhamringsproces, men vandbøflerne hjælper nu kun til på markerne omkring landsbyen.

Indlød
skriv

EFTERSKRIFT.

Kæmpe bjerge af risstrå er stablede i hyttelignende bunker i de fleste landsbyer.

Befolkningen er åben og smilende og følger os, hvor vi går og står.

Bussen kan kun køre 30 km i timen på disse veje af mudder og sten, som adskillige steder stadig ligger under vand efter orkanen.

Vi befinder os i en af de mange egne i Kina, hvor det drejer sig om at overleve.

Vi har modtaget:

LUNDS UNIVERSITET

Bok- och bibliotekshistoria

Meddelande 1991:3

Sekreterare

Från höstterminens början har Elsie Naumann del av sin tjänst förlagd till Bok- och bibliotekshistoria och kommer att finnas i ämneslokalen (Allhelgona Kyrkogata 14 hus V) tisdagar och torsdagar kl 10-12. Telefonnumret är 046-10 41 71.

Tjänsteresor och ledigheter

Elsie Naumann är i London vecka 40.

Per S Ridderstad är i Paris vecka 39.

Normalt är Per S Ridderstad anträffbar i Lund udda veckor (tel 046-10 42 71).

Forskarutbildningen: seminarieprogram september-november 1991

Ons 25 sept	16.00	Studiebesök på UB1, Lund. Ledare: Steingrímur Jonsson och Björn Dal.
Ons 9 okt	16.00	Margareta Frimodig refererar Meggs: A history of graphic design.
Ons 23 okt	16.00	Bertil Jansson refererar Mise en page et mise en texte, avsnitten X och XI.
Ons 6 nov	16.00	Björn Dal berättar om illustrationstekniker och refererar Wax: The mezzotint.
Ons 20 nov		Heldagsexkursion: studiebesök i ett slottsbibliotek och ett privatbibliotek (tid och plats meddelas senare)